

ИНТЕЛИГЕНЦИЯ В ТОТАЛИТАРНОТО ОБЩЕСТВО

Фанна Коларова

12.10.2012 г.

Доклад на Форума, съпътстващ изложбата
„България 1944-1989, Забранена истина”

Възпомятелна библиотека за почит на жертвите на комунизма /Берлин и творчески екип „Забраненото минало на България”, Фондация „Конрад Аденауер”, представителство в България, Федерална фондация за изследване на диктатурата на ГЕСП с подкрепата на ДА „Архиви” и Гьоте институт, София

Едно от тежките престъпления на наложената в България комунистическа система, с последици, които не могат десетилетия да бъдат поправени, е съзнателното унищожаване на елита, в това число и на интелигенцията. Като казвам унищожаване, имам предвид две неща – физическото унищожаване чрез хилядите избити без съд и присъда, още в първите дни на установяването на комунистическата диктатура в България, преследванията, изселванията, изпращането в лагери и затвори, и второ – моралното убийство чрез обезличаването на индивидуалността на човека и на твореца.

След унищожаването на интелигенцията (елита) комунистическата власт пристъпи към ликвидиране на паметта на нацията: забраняват се книги, въвежда се най-строга цензура, художествените изкуства получават задължителни шаблони, по които да възхваляват партията и ясни указания за стриктно спазване на новия стил, наречен социалистически режим.

Писатели, журналисти, художници и творци от всички жанрове загубват завинаги шанса си за творческа реализация, защото не желаят и не се съгласяват да се превърнат в добре платени и преуспяващи в художествения занаят придворни клакьори. Партийните комитети със съдействието на лоялните на партията новосъздадени творчески съюзи изготвят дълги списъци на адвокати, учители, професори, художници, писатели и др., които нямат право да упражняват професията си. Министерският съвет издава наредби закони и послушното народното събрание ги приема без дебат, за прочистване на училищата от неудобни на режима учители, а университета – от такива професори и студенти.

Разправяйки се с елита на България, партийната върхушка съзнава, че ще и трябва да грамотни и знаещи „кадри” и се заемат да ги създава. Но как? Първо като привлече част от старата пречупила се интелигенция, която да започне да ѝ служи. Методите затова са различни – от сплашването, до щедрите обещания за бърза кариера, известност, и възможности за пътуване, дори и работа някъде на Запад. От друга страна, партията се заема бързо да създаде своя вярна и послушна интелигенция, по най-лесната процедура. Класически пример за това е една от първите приети след преврата на септември 1944 г. Наредба-закон, според която членовете на новия Съюз на писателите, които нямат висше образование, могат да заемат длъжности, изискващи такава.

Почти неграмотни до вчера хора заемат постове и отговорности, за които нямат нито подготовката, нито усета, нито дори желанието. Често те самите съзнават своята непригодност и не могат да скрият, че не се чувстват комфортно на мястото си. Но апетитът идва с яденето. Първоначалната плахост изчезва, за да дойде самочувствието, че имаш властта, да решаваш чужди съдби, но и страхът, че можеш да бъдеш разобличен или изместен, тогава идва старанието да докажеш верността си, да проявиш „бдителност”, да zlepоставиш и унищожиш съперника с оръжието на клеветата или доносничеството...

Децата, от ученическата скамейка, биваха подготвени за живот в колектив и бяха възпитавани в преданост към партията-майка, която трябваше да измести авторитета на родителите. Като морални образци им се сочеха примери от съветската действителност, където деца донасят за деяния на родителите си, за което получават похвала и награда. Това възпитание, продължаваше и през следващите години, минаваше през комсомолския период, където младите хора усвояваха изкуството на демагогията и кариеризма, прикрит зад клишетата от партийната терминология. Така за 45 години бяха формирани няколко поколения, отчуждени от традиционните добродетели. Новият елит се роди и възпита в стаи, по чиито стени висяха портретите на Сталин, Ленин и Димитров, и той все още с мъка се откъсва от спомена за това време, но не, за да го заклеими, а за да демонстрира носталгия по него, по времето, в което и самият той, няма да открие нещо стойностно, освен похабената си младост.

Интелигенцията е тази, която може днес най-лесно да помогне на българското общество да се раздели окончателно с миналото, да извърви своя път в разкриването на цялата истина за комунистическия режим и да го заклеими.

Изискват го, не само справедливостта и моралът, чакат го потомците на хилядите знайни и незнайни жертви. Чака го паметта на онези, които в мрачните и страшни години имаха доблестта и смелостта да кажат своето „**НЕ**” с цената дори на живота си и прекършените съдби на своите семейства и близки, но оставиха пример за днешното и утрешното поколение на България.